

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการการวิจัย เรื่อง การศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย” โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย
- 1.2 เพื่อศึกษาจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด
- 1.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย
- 1.4 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดใน

อาเซียน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

วัตถุประสงค์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์การศึกษาระบบเปิด ของสถาบันการศึกษา หน่วยงานและองค์กรการศึกษาในต่างประเทศมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาพัฒนาการระบบเปิดในประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เอกสารและ งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง สำหรับการศึกษาระบบเปิด โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงอย่างมีเกณฑ์ (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสังเคราะห์เอกสารการศึกษาระบบเปิด

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระบบเปิด ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด ดำเนินการดังนี้

วัตถุประสงค์ เพื่อนำข้อมูลจากความคิดเห็นของบัณฑิต ผู้บริหาร อาจารย์ มาทำการสังเคราะห์ หาประเด็น ความเหมาะสม สรุปเป็นจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ บัณฑิต/ผู้บริหาร/อาจารย์ในมหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช

กลุ่มตัวอย่าง คือ

กลุ่มที่ 1 บัณฑิตระดับปริญญาตรีจากทุกสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งสำเร็จในปีการศึกษา 2557 จำนวน 385 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจัดชั้นและสัดส่วน ใช้ข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาแยกตามสาขาวิชาในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

กลุ่มที่ 2 คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยเลือกคณาจารย์ 12 สาขาวิชา อาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา และอาจารย์ประจำสำนักทะเบียนและวัดผล ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามสัดส่วนของประชากร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาระบบเปิด

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามบัณฑิตแบบสัมภาษณ์คณาจารย์ และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะเด่น จุดแข็ง ศักยภาพ การใช้ประโยชน์ ของการศึกษาระบบเปิด ตลอดจนแนวทางการพัฒนาสู่การศึกษาระบบเปิด โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยที่ออกแบบเครื่องมือร่วมกันระหว่างนักวิจัยแต่ละประเทศ (OU5) เพื่อความสอดคล้องและตรงประเด็นที่ต้องการศึกษา ดังนี้

- แบบสอบถามบัณฑิต ประกอบด้วยประเด็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดของการศึกษา และการศึกษาระบบเปิด
- แบบสัมภาษณ์คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดการศึกษาทางไกล การศึกษาระบบเปิด และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนสู่การศึกษาระบบเปิดให้มากยิ่งขึ้น
- แบบสัมภาษณ์นักวิชาการผู้บริหาร มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะเด่นสำคัญ เป็นจุดแข็งที่เป็นข้อได้เปรียบของการศึกษาทางไกลและการศึกษาระบบเปิด ตลอดจนแนวทางการพัฒนาสู่การศึกษาระบบเปิดอย่างแท้จริง

วิธีการเก็บข้อมูล สอบถามความคิดเห็นของบัณฑิต จากแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ผู้บริหาร/คณาจารย์

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแนวคิด ทฤษฎี สื่อการเรียนการสอน จากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นกรอบในการศึกษาเพื่อหาข้อค้นพบว่าการศึกษาระบบเปิด ของมสธ. มีจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิดอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย

ในกลุ่มที่ 3 ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้วิจัยเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารแลกเปลี่ยนกันในแต่ละหัวข้อที่เป็นองค์ประกอบของการศึกษาระบบเปิด ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถาม ตามเครื่องมือการวิจัย และชักชวนให้ผู้บริหารร่วมการสนทนาได้พูดคุย ซึ่งมุ่งเน้นการเจาะลึกลงไปในเรื่องละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละองค์ประกอบหลักด้านต่างๆ องค์ประกอบย่อยและแนวปฏิบัติ หรือประเด็นอื่นๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ข้อมูล เหตุการณ์หรือ สถานการณ์แวดล้อมขณะนั้น เพื่อสร้างบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่บันทึกไว้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ตามองค์ประกอบของการศึกษาระบบเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิพากษ์ ได้รายการข้อมูลความคิดเห็นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในการจัดการศึกษาระบบเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูลการตอบแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามประเด็นเนื้อหาที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ เพื่อได้แนวทางการศึกษาระบบเปิด ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญการศึกษาระบบเปิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบวิเคราะห์การศึกษาระบบเปิด

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำรายการข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลแนวปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศ
2. สรุปเป็นตารางวิเคราะห์การศึกษาระบบเปิด ที่มีข้อมูลในองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย แล้วทำเป็นตารางวิเคราะห์แนวทาง

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้ไปสังเคราะห์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดในอาเซียน

วัตถุประสงค์ เพื่อนำข้อมูลจากความคิดเห็นของอาจารย์/นักวิจัยจากการประชุมร่วมกันของนักวิจัย OU5 มาทำการสังเคราะห์ หาประเด็น ความเหมาะสม สรุปเป็นจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์/นักวิจัยจากการประชุมร่วมกันของนักวิจัย OU5 จำนวน 5 คน

การเก็บข้อมูลจากที่ประชุม OU5 ในงานสัมมนา การประชุม OU5 Meeting ณ ประเทศเวียดนามและอินโดนีเซีย โดยการประเมินร่างกรอบการศึกษาระบบเปิดมาตรฐานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดในอาเซียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและสังเคราะห์ข้อมูลจากการประชุม ได้เอกสารสรุปการศึกษาระบบเปิดในกลุ่ม OU5

การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบประเมิน ในส่วนที่เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จะดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำข้อมูลจากการประเมินมาแจกแจงความถี่ ค่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อคำถาม และหาค่าร้อยละของแต่ละความเห็น

2. แจกแจงค่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อคำถาม คือ

มีความเหมาะสมในระดับเห็นด้วยมากที่สุด	มีค่า	5
มีความเหมาะสมในระดับเห็นด้วยมาก	มีค่า	4
มีความเหมาะสมในระดับเห็นด้วยปานกลาง	มีค่า	3
มีความเหมาะสมในระดับเห็นด้วยน้อย	มีค่า	2
มีความเหมาะสมในระดับเห็นด้วยน้อยที่สุด	มีค่า	1

3. หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความเห็นในแต่ละข้อคำถาม

4. พิจารณาค่าของความเห็นโดยเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	ดีมาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

ที่มา: ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2540). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

3. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปได้ว่า

3.1 ผลการศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย

แนวคิดเรื่องการศึกษาระบบเปิดมีรากฐานมายาวนาน แต่ที่ถือว่าการศึกษาระบบเปิดได้รับความสำเร็จและมีการพัฒนาก้าวหน้าแพร่หลายมาก นับตั้งแต่มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษในปี ค.ศ.1969 และมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษได้เป็นผู้ริเริ่มการเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ทันสมัยที่ใช้วิธีการศึกษาทางไกล (Daniel, 1995) และจัดเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ที่แท้จริง จากผลสำเร็จนี้ทำให้อีกหลายประเทศทั่วโลกได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นในตนเองเดียวกัน (วิจิตร ศรีสอาน, 2529) ลักษณะของการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิดส่วนใหญ่ใช้ระบบเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบที่เรียกว่า Open Distance Learning หรือ ODL โดยมีการจัดการศึกษาในลักษณะของมหาวิทยาลัยเปิดประเทศอังกฤษซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ (วิจิตร ศรีสอาน, 2529)

1. วัตถุประสงค์ มุ่งเปิดโอกาสให้แก่บุคคลจำนวนมากที่พลาดโอกาสเรียนในระดับอุดมศึกษา เพราะสอบคัดเลือกไม่ได้ อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล และผู้ทำงานแล้วซึ่งไม่สามารถไปเรียนเต็มเวลา ในสถาบันการศึกษาระบบปิดได้

2. ผู้สอน เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องจากทั้งสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องมีการคัดกรองตามกระบวนการที่กำหนด

3. ผู้เรียน เป็นใครก็ได้ที่อายุมากกว่า 21 ปีและทำงานเต็มเวลา โดยไม่กำหนดคุณสมบัติและความรู้พื้นฐานอื่น

4. วิธีสอน ใช้หลายวิธีรวมกัน ได้แก่ วิชายุทธศาสตร์กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งเทคโนโลยีและสื่อการสอนอื่นที่มาชดเชยการสอนด้วยบุคคลโดยตรง

5. สถานที่เรียน ไม่จำกัดแต่ในห้องเรียนแต่ส่วนใหญ่จะใช้ที่บ้านของผู้เรียนมากกว่าที่อื่น

6. สาขาวิชาที่เปิดสอน มีหลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ

นโยบายแผนในการจัดการศึกษาของไทยมีผลมาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาระบบเปิดของไทย เริ่มต้นจากแนวคิดของความเสมอภาคทางการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย เพราะการศึกษาระบบเปิด คือ การศึกษา “ขยายวง” ที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนโดยขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางขึ้นทั่วถึงทุกท้องถิ่น เป็นระบบที่ช่วยให้

เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษา (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2529) เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนที่ให้เข้ารับการศึกษโดยไม่จำกัดจำนวนและมีลักษณะเด่นทางด้านความยืดหยุ่น (flexibility) คือมีช่องทางการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนเลือกใช้ได้หลายช่องทาง

พัฒนาการความเป็นมาของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่หลังการปฏิรูปการปกครอง ดังนี้

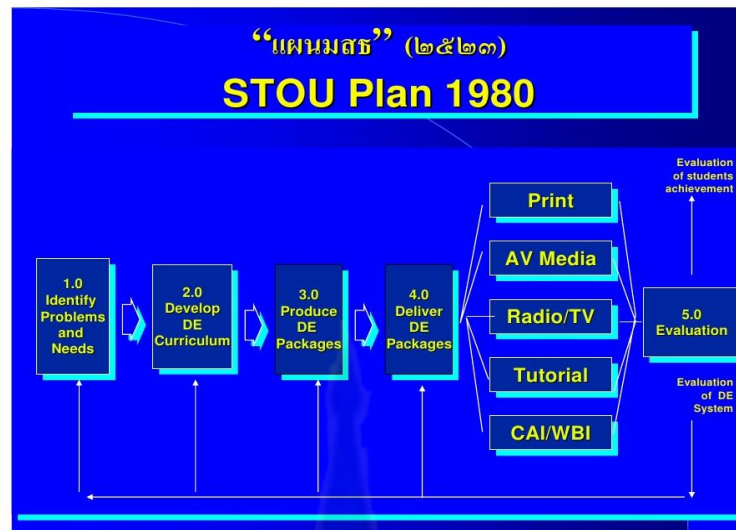
ช่วงที่ 1: การก่อตั้งตลาดวิชา

พัฒนาการความเป็นมาของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทยขอพิจารณาเริ่มตั้งแต่หลังการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมานั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น พ.ศ.2477 เพื่อเป็นตลาดวิชาสำหรับประชาชนที่สนใจศึกษาความรู้ทางการเมือง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (ระลึก ธาณี, 2556) ใน พ.ศ. 2514 ก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา

ช่วงที่ 2: การก่อตั้งมหาวิทยาลัยเปิด

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) รัฐได้ดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้น พ.ศ. 2521 คือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งก่อตั้งขึ้นบนพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาทางไกล และการศึกษาตลอดชีวิต โดยแบ่งการพัฒนามหาวิทยาลัย ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ระยะก่อตั้งมหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2522-2530) ช่วงระยะนี้อยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในการยกระดับวิทยฐานะของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ มหาวิทยาลัยจึงริเริ่มการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อการศึกษาทางไกล เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในวิชาชีพต่างๆ

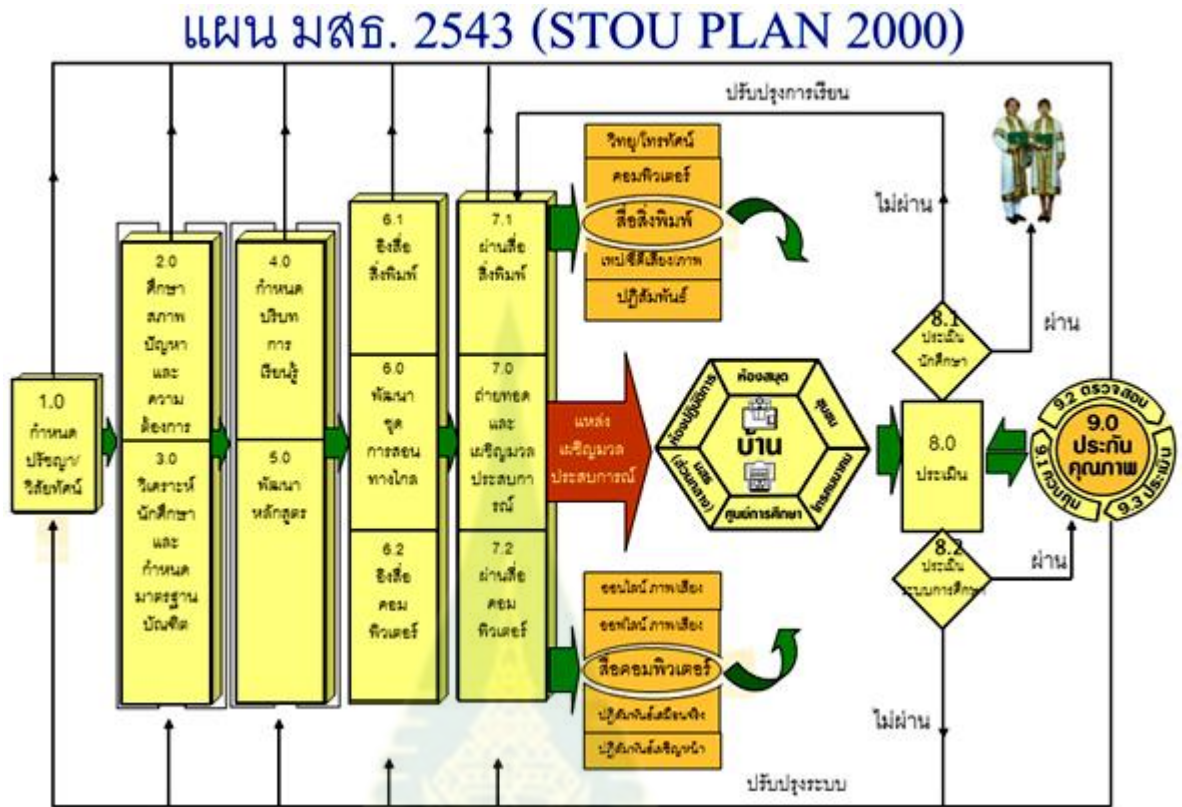

ภาพที่ 5.1 แผนปฏิบัติการราชการ มสธ. พ.ศ. 2523

ที่มา: 50 ผลงานของ ศ.ดร. ชัยยงค์ พรหมวงศ์, <https://www.slideshare.net/Surinthai/50-4921655>

ระยะที่ 2 ระยะขยายองค์ความรู้ (พ.ศ. 2531-2540) ช่วงระยะนี้ มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาศาสตร์ใหม่ๆ ด้วยการเปิดสอนสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มมากขึ้น มีการรับคณาจารย์ในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่กว้างขวางขึ้น มีการพัฒนาบุคลากรและสื่อการสอนทางไกลให้มีความหลากหลายมากขึ้น

ระยะที่ 3 ระยะก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน) ช่วงระยะนี้ มหาวิทยาลัยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ โดยนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น มีการเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ภาพที่ 5.2 แผนปฏิบัติการ มสธ. พ.ศ. 2543

ที่มา: ศ.ดร. ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ระบบการสอนทางไกล STOU PLAN 2000 คณะกรรมการพัฒนาระบบและสื่อการสอนทางไกล : 4-7

การศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย พบว่า วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช คือ เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกลชั้นนำของโลก ให้การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน การศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในมิติต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีดังนี้

1. ระบบการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ หรือเอกสารการสอน ที่เป็นระบบ Course Team ที่มีมาตรฐานทั้งในด้านคุณภาพและมีรูปแบบ (Format) ที่จัดทำในลักษณะบทเรียนแบบโปรแกรม ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองได้ง่ายและเป็นขั้นตอน และเป็นการลดความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน นอกจากนี้ การผลิตสื่อเสริม เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่างๆ (สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ VCD และ MP3) สื่อคอมพิวเตอร์ (บทเรียน ON-Line/OFF-Line) การสอนในลักษณะอื่น (การสอนเสริมแบบเผชิญหน้า การสอนเสริมทางไกลผ่านดาวเทียม การสอนสดผ่านสื่อสังคม) ซึ่งนับเป็นนวัตกรรมที่ช่วย มสธ. จัดการสอนได้อย่างกว้างขวาง และเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง

2. การใช้หลักทฤษฎีวิทยาการในการผสมผสานเนื้อหาวิชาสำหรับโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้ระบบชุดวิชา มีค่าเท่ากับ 5-6 หน่วยกิตทวิภาค เป็นการบูรณาการเนื้อหา เพื่อความสะดวกต่อการบริหารจัดการการเรียนการสอน การประเมินผล และสามารถจัดสอบในสนามสอบทุกจังหวัดทั่วประเทศ

3.2 ผลการศึกษาจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งขยายโอกาสแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งใช้สื่อการสอนทางไกล ในลักษณะสื่อประสม ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน

1. การศึกษาจุดแข็งของ มสธ.

ด้านจุดแข็งของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พบว่า

ด้านการบริหารจัดการโครงสร้าง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยฯ โดยมีเจตจำนงที่ชัดเจน มีความยืดหยุ่น ตอบสนอง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้คนที่ไม่มีโอกาสเรียน ไม่มีเวลาเรียน เรียนเมื่อพร้อม โดยมีศักดิ์และสิทธิเทียบเท่ามหาวิทยาลัยอื่น นอกจากนี้ในการจัดสรรงบประมาณของมหาวิทยาลัย จะได้จากงบประมาณจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยประมาณร้อยละ 80 และอีกร้อยละ 20 จากรัฐจัดสรรให้ จึงมีการบริหารจัดการแบบเลี้ยงตัวเอง ส่วนการบริหารบุคลากรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นั้น ประกอบด้วยข้าราชการ พนักงานของรัฐ ลูกจ้างประจำประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ ลูกจ้างชั่วคราวประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ จำนวนประมาณกว่า 2,000 คน โดยมีกองการเจ้าหน้าที่ (กจ) รับผิดชอบงานบุคลากร ภายใต้การกำกับของรองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรบุคคลและบริหารทั่วไป

ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน มีหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรปริญญาตรี หลักสูตรปริญญาโท หลักสูตรปริญญาเอก และหลักสูตรสัมฤทธิบัตร ที่ครอบคลุมศาสตร์ต่าง ๆ และสามารถโอนชุดวิชา จากหลักสูตรสัมฤทธิบัตร มาเรียนต่อในหลักสูตรระดับปริญญาตรีได้ โดยเน้นสนับสนุนการเรียนตลอดชีวิต และหากมีปัญหาการเรียนไม่จบหลักสูตร สามารถกลับมาสู่ระบบการเรียนได้ใหม่ และสามารถโอนย้ายจากมหาวิทยาลัยอื่นได้ สามารถเรียนได้ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ก็สามารถมาเรียนได้ คนที่ทำงานประจำก็มีโอกาสเรียน และตัวผู้เรียน มีโอกาสเลือกเรียนตามความพอใจ ตามความต้องการ มีความอิสระ อยากรเรียนตามเวลาที่ต้องการศึกษาได้ ผู้สำเร็จการศึกษามีความรัก มีความศรัทธา อาจารย์ หลักสูตร และมีความเชื่อมั่น

ด้านผู้สอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐาน ระบบการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอ ร่วมกัน เป็นระบบที่พัฒนาระบบความคิด รวมทั้งมีคณาจารย์ทั้งที่เป็นอาจารย์ประจำและผู้ที่ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์นั้นๆ

ด้านสื่อการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีสื่อการศึกษา ทันสมัย มีสื่อหลัก คือ เอกสารการสอนที่มีคุณภาพ โดยใช้ระบบ Course Team ซึ่งองค์ประกอบ Course Team ประกอบด้วยอาจารย์ภายใน ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก อาจารย์ด้านเทคโนโลยีการศึกษา อาจารย์ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ส่วนสื่อเสริม คือ สื่อต่าง ๆ ที่เป็นสื่อใหม่ (สื่อดิจิทัล) เสริมเพิ่มเติมเนื้อหาการเรียนการสอน สื่อหลากหลายและมีคุณภาพ โดยมีทั้งสื่อหลัก สื่อเสริม คู่ขนานกัน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้มีการจัดพัฒนาช่องทางการนำเสนอสื่อต่าง ๆ ทั้งรายการ วิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ รายการสอนเสริมทางไกล และสื่อใหม่ (สื่อดิจิทัล) โดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ช่องทาง STOU Channel

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการบริการสอนเสริมให้คำแนะนำแบบ เฉพาะหน้า ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม อีกทั้งมีสำนักบรรณสารสนเทศที่มีการจัดบริการแหล่งการเรียนรู้ทั้งหนังสือ ตำราทั้งของไทยและต่างประเทศที่ส่วนกลางและศูนย์วิทยพัฒนาทั้ง 10 แห่ง นอกจากนี้ยังได้จัดทำแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์สำหรับเป็นแหล่งการเรียนรู้แบบเปิด (Open Educational Resources: OER) ได้อย่างทั่วถึงทั้งส่วนกลาง ศูนย์วิทยพัฒนา ศูนย์บริการการศึกษา ประจำจังหวัด และกรมราชทัณฑ์

ด้านระบบสนับสนุนการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการให้บริการทางวิชาการแก่นักศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคโดยศูนย์วิทยพัฒนา 10 แห่ง และมีศูนย์บริการ การศึกษาประจำจังหวัด ซึ่งใช้สถานที่ของโรงเรียนประจำจังหวัดทั่วประเทศให้บริการนักศึกษา นอกจากนี้ยังมี มสธ. ในห้องสมุดประชาชนทุกจังหวัดทั่วประเทศ มีชมรมนักศึกษาทุกจังหวัด และมีศูนย์สารสนเทศบริการให้ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย และคำถามผ่านออนไลน์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชใช้ระบบจัดส่งสื่อการศึกษาผ่านทางไปรษณีย์ เป็นหลัก และมีบริการสื่อหลักที่ศูนย์วิทยพัฒนาสำรองไว้อีกทางหนึ่ง

ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการ ให้บริการวิชาการ ประกอบด้วย การให้บริการวิชาการแก่นักศึกษา และการให้บริการวิชาการแก่สังคม ในส่วนการให้บริการวิชาการแก่สังคม มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยสาขาวิชาและหน่วยงานต่างๆ ทั้งในรูปแบบของการเผชิญหน้า และผ่านสื่อประเภทต่างๆ รวมถึงสื่อออนไลน์ สำนักที่รับผิดชอบด้าน การให้บริการวิชาการแก่สังคม คือ สำนักบริการการศึกษาและสำนักการศึกษาต่อเนื่อง งานใน ขอบข่าย คือ การจัดฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ การทำนุบำรุง

ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมทางวิชาการ นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และงานประเพณีในเทศกาลต่างๆ

ด้านการจัดสอบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีระบบการจัดสอบที่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายโรงเรียนประจำจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งบุคลากรของโรงเรียน หรืออำเภอ และกรมราชทัณฑ์ มีการจัดส่งข้อสอบที่ปลอดภัย มีระบบการจัดทำคลังข้อสอบ เป็นมาตรฐานการวัดและประเมินผล โดยมีสำนักทะเบียนและวัดผลที่มีอาจารย์และบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถทางการวัดและประเมินผลดูแลรับผิดชอบงานสอบโดยเฉพาะ มีการวิเคราะห์คุณภาพ ข้อสอบ ซึ่งนักศึกษาต้องมาสอบด้วยตนเอง เพื่อสร้างความมั่นใจในตัวผู้สอบเอง

2. การศึกษาศักยภาพ ของ มสธ.

เริ่มตั้งแต่จุดเริ่มต้นการก่อตั้ง มสธ. ซึ่งนับเป็นนวัตกรรมใหม่ของระบบ การศึกษาไทย คือเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเดียวในประเทศไทย ที่ได้สร้างระบบการเรียนการสอนที่มี ศักยภาพและได้มาตรฐานเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการโครงสร้างมหาวิทยาลัย

การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีการ จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทุกๆ 5 ปี เพื่อเป็นแผนชี้นำกำกับทิศทางการ บริหารจัดการของมหาวิทยาลัยให้เกิดความต่อเนื่อง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและ ภายนอกประเทศ โดยการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งสภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ และคณะผู้บริหาร ภายใต้อำนวยการพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ระยะ 5 ปี และแผนปฏิบัติการ (e-Performance) เพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนโดย มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ นอกเหนือจากจุดคุ้มทุน รวมทั้งใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อลดค่าใช้จ่ายและทำ ให้เกิดความคล่องตัวยิ่งขึ้น

- ควรให้อิสระกับสาขาวิชาในการบริหารจัดการทรัพยากรมากขึ้น เพื่อ ความรวดเร็วและสะดวก หรือการสร้างสรรคการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับศาสตร์ นั้น ๆ โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิม ๆ

- ควรส่งเสริมให้หน่วยงานสนับสนุนทางสื่อ เทคโนโลยีมีความเข้มแข็ง และมี ศักยภาพที่ก้าวทันโลก ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้พร้อมในการสนับสนุนสาขาวิชาในการออกแบบการ เรียนการสอนที่ทันสมัย ไม่น่าเบื่อและเข้าถึงคน generation z ให้มากขึ้น มากกว่าการใช้รูปแบบการ เรียนการสอนโดยสื่อแบบในอดีต

- จัดให้มีหน่วยงานและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในงานต่างๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน/การศึกษาในระบบเปิดทั้งด้านวิชาการ สนับสนุนวิชาการและเทคโนโลยีอย่างจริงจังและเพียงพอ

การบริหารงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการบริหารงานแบบรวมศูนย์ โดยมีสภามหาวิทยาลัย ซึ่งมีองค์ประกอบจากผู้แทนภายในมหาวิทยาลัย และผู้แทนจากหน่วยงานภายนอก เป็นองค์กรสูงสุด และสภาวิชาการ ดูแลด้านวิชาการ ในด้านการแบ่งส่วนราชการ ประกอบด้วยสายวิชาการ จำนวน 11 สาขาวิชา และสายสนับสนุนวิชาการ จำนวน 10 สำนักและ 1 สถาบัน

การกระจายอำนาจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีการจัดตั้งศูนย์วิทย์พัฒนาในส่วนภูมิภาค จำนวน 10 ศูนย์ เพื่อขยายบริการทางวิชาการและเสริมระบบการเรียนการสอนทางไกลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเป็นแหล่งให้บริการของมหาวิทยาลัยที่กระจายถึงนักศึกษาที่อยู่ในจังหวัดต่างๆอย่างครอบคลุมทั่วถึง รวมทั้งการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน

- เน้นการกระจายการบริหาร กระจายอำนาจ ควรมีการลดการรวมศูนย์ลง มีธรรมาภิบาล

- ให้ศูนย์วิทยาฯ ทั้ง 10 ศูนย์ มีบทบาทในการแนะนำ ให้คำปรึกษา และเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนั้น ๆ

- ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง

- ควรมีหน่วยงานรองรับที่ชัดเจน ประสานจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ลดขั้นตอน เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว

- มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนงบประมาณให้โครงสร้างมีลำดับที่ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการจัดการมีหน่วยสนับสนุนและช่วยจัดการอย่างเป็นระบบ

- ควรใช้ระบบการสื่อสารผ่านอิเล็กทรอนิกส์เพื่อความรวดเร็วอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สูญหายมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

- ควรมีซอฟต์แวร์ที่สะดวกต่อการใช้งาน

- มีความพร้อมของระบบ Infrastructure และส่วนงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนอาจารย์ผู้สอนที่มีหน้าที่รับผิดชอบ Content ควรพัฒนาบุคคล และอุปกรณ์

2.2 ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราช มีการพัฒนาหลักสูตร ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ประกาศนียบัตร หลักสูตรฝึกอบรม และหลักสูตรเฉพาะที่จัดขึ้น การพัฒนาหลักสูตร ใช้ระบบ Course Team ซึ่งองค์ประกอบ Course Team ประกอบด้วยอาจารย์ภายใน ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก อาจารย์ด้านเทคโนโลยีการศึกษา อาจารย์ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างครบวงจร ทั้งในส่วนของเนื้อหา สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

การบริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราช มีการบริหารหลักสูตรในรูปของคณะกรรมการ (คบช) ทำให้มีความรอบคอบในเรื่องการบริหารจัดการและคุณภาพของชุดวิชา ปัจจุบันมีการลงนามความร่วมมือระหว่างผู้บริหารหน่วยงานกับมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อเป็นการควบคุมมาตรฐานในการผลิตเอกสารการสอน

- ควรมีหลักสูตรที่หลากหลาย ทันสมัย เหมาะกับสม และสนองตอบความต้องการ เน้นความต้องการของผู้เรียนส่วนบุคคล (Personalized Learning) มุ่งนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้มากขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และ/หรือเป็นอาชีพที่ยังขาดแคลนอยู่

- ควรพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ โดยตรง ด้วยอีกช่องทางหนึ่ง กล่าวคือ มหาวิทยาลัยควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ว่าผู้เรียนประสงค์จะเรียนแบบไหนที่เอื้ออำนวยกับผู้เรียน มากที่สุด เช่น ช่องทางสื่อหนังสืออย่างเดียว ช่องทางสื่อออนไลน์อย่างเดียว แล้วจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนตามที่คุณเรียนเลือกมา นั่นคือ หลักสูตรทุกหลักสูตรต้องมี พร้อมทั้ง 2 รูปแบบ มากกว่าการบีบบังคับให้ทุกหลักสูตรปรับไปสู่การเรียนการสอนออนไลน์ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของนักศึกษา มสธ ไม่ใช่คนที่พร้อมที่จะเข้าถึงสื่อออนไลน์ทุกคน เช่น สาวโรงงาน ตำรวจตระเวนชายแดน เป็นต้น

- ควรออกแบบหลักสูตรระยะสั้นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนยุคปัจจุบัน มีความกระชับ เข้าใจง่ายหลักสูตร on demand เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ หลักสูตร short course ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

- การจัดกิจกรรมเสริมที่เหมาะสม เท่าที่จำเป็น และสอดคล้องกับการใช้สื่อ

2.3 ด้านผู้สอน

ในส่วนของผู้สอน หรือคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราชมีอาจารย์ภายในที่ปฏิบัติงานเต็มเวลา จำนวน 362 คน วุฒิปริญญาโทและอาจารย์ภายนอกที่เชิญมาช่วยเป็นผู้ร่วมผลิตเอกสารการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการสอนเสริม และสัมมนาเสริม ทั้งในระดับปริญญาตรี โท เอก

- ผู้สอนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จะเขียนเนื้อหาเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น ปรับกระบวนการทัศน์และ ทัศนคติโดยยึดโยงกับหลักปรัชญาของมหาวิทยาลัย ในขณะที่เดียวกันก็คำนึงถึงข้อจำกัดอันเป็นธรรมชาติของนักศึกษา มสธเข้าใจผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียน มีความรู้ดี มีความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้อำนวยความสะดวก สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย

- ผู้สอนควรเรียนรู้การใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอนทางไกลที่ทันสมัยให้มากขึ้นนอกเหนือจากความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชาแล้ว ยังควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ วิธีการเรียนการสอน และทักษะด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรได้รับการพัฒนาด้านการการเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ สามารถให้เนื้อหาและจัดการเรียนการสอนระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ มีการพบปะ online เพื่อตอบข้อสงสัยอย่างสม่ำเสมอ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ออกแบบการเรียนการสอนให้น่าสนใจและเกิดผลสัมฤทธิ์ เพื่อสนับสนุนการทำงานและการจัดการเรียนการสอน และมีทักษะที่ Qualify การสอนในระบบการสอนแบบใหม่ที่เน้นการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนาด้านการใช้สื่อ

- ผู้สอนควรมีจำนวนผู้สอนที่เพียงพอแก่การดูแลนักศึกษาจำนวนมากในระบบเปิด
- ต้องมีการกำหนดเป็น KPI ของผู้สอนและให้ advantage กับ “คุณภาพ” ที่ดี นอกเหนือจาก “ปริมาณ”

2.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน/แหล่งเรียนรู้

สื่อหลัก สื่อการเรียนการสอนที่เป็นสื่อหลักของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา มีการกำหนดจำนวนหน่วยกิตโดย 1 ชุดวิชา เทียบได้ไม่เกิน 6 หน่วยกิต และเนื้อหาในการนำเสนอแบบเดียวกันทุกสาขาวิชา ทำให้นักศึกษาง่ายต่อการศึกษด้วยตนเอง

สื่อเสริม สื่อการเรียนการสอนที่เป็นสื่อหลักของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้แก่ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ VCD mp3 การสอนเสริมทั้งแบบเผชิญหน้า การสอนเสริมทางไกลผ่านดาวเทียม/เครือข่ายอินเทอร์เน็ต การสอนสดผ่านสื่อสังคม (Social Media) การสัมมนา เข้ม การเรียนการสอนแบบ e-Learning

แหล่งการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีศูนย์วิทยพัฒนา ที่เทียบเท่าได้กับ Regional Center ซึ่งสามารถรองรับผู้เรียนได้พอสมควร โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากส่วนกลางไปยังศูนย์วิทยพัฒนาได้

- สื่อการเรียนการสอนต้องมีความหลากหลาย ทันสมัย และมีจำนวนมากเพียงพอ เข้าถึงได้ง่ายและใช้งานได้สะดวก ง่ายชัดเจน เข้าใจง่าย ทันสมัย ระบบเสถียร และสามารถเข้าถึงได้จากทุกที่ทุกเวลาได้โดยง่าย มีความน่าสนใจและสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด วิเคราะห์ และนำไปปรับใช้ได้

- การออกแบบสื่อมีความสั้นและความยาวตามความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน มีระบบทดสอบ และติดตามการเรียนรู้ผู้เรียนที่ง่ายและเหมาะสม และควรเพิ่มขีดความสามารถแก่อุปกรณ์สื่อต่างๆ

- เน้นการใช้สื่อเสริมที่นอกเหนือจากเนื้อหา ควรมีสื่อที่หลากหลาย เหมาะกับทุกกลุ่ม การเรียนรู้สื่อการเรียนการสอนควรพัฒนาให้ทันสมัย (modern) ให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อ เนื่องจากลักษณะของสื่อเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ (image) ของมหาวิทยาลัย

- สื่อประเภทรายการควรปรับการจัดการที่มีลักษณะเหมือนการใช้ผังแบบช่อง 11 ในอดีต โดยอาจจะใช้การ outsource ช่วยนำร่องเพื่อทำให้คนติดในรูปแบบรายการ

- สื่อที่สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เช่น มีทั้งภาพและเสียง นำตัวอย่างของจริงมาแนะนำผ่านสื่อ มากกว่าการบรรยายอย่างเดียว

- ในส่วนแหล่งรู้ยังจำกัดและไม่เพียงพอ เช่น ชุดวิชาควรทำรูปแบบ e-book เป็นต้น

- ในหนึ่งชุดวิชาต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายช่องทางให้นักศึกษาเข้าเรียนรู้สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดของตนเอง เช่น ไม่บังคับเฉพาะ e-learning อย่างเดียว เพราะนักศึกษาบางคนอยู่บนตอยไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้

- ควรพัฒนาให้มีเอกสารในห้องสมุดของศูนย์วิทยุให้มากขึ้นและให้บริการเครื่องคอมพิวเตอร์ในการใช้สืบค้นทางเน็ต

2.5 ด้านการบริการการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีระบบการให้บริการการศึกษาและระบบการสนับสนุนนักศึกษาหลายรูปแบบ ได้แก่ การสอนเสริมทั้งแบบเผชิญหน้า การสอนเสริมทางไกลผ่านดาวเทียม/เครือข่ายอินเทอร์เน็ต การสอนสดผ่านสื่อสังคม (Social Media) เชื่อมโยงกับระบบการให้บริการบริการทางวิชาการแก่นักศึกษา เช่น การให้บริการแนะแนวการศึกษาผ่านระบบนักแนะแนวการศึกษาของสำนักบริการการศึกษา และศูนย์วิทยุพัฒนา รวมทั้งมีการสนับสนุนกิจกรรมของชมรมนักศึกษาประจำจังหวัด เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มให้นักศึกษาช่วยเหลือกันและกัน มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกัน ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา มีบริการช่วยเหลือตอบคำถามปัญหาต่างๆแก่นักศึกษาทางโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ตผ่านศูนย์สารสนเทศในลักษณะของ One-Stop Service

- ศูนย์การเรียนรู้การสอนทางอิเล็กทรอนิกส์ ควรได้รับการสนับสนุนทรัพยากรอื่น ๆ ให้มากขึ้น ควรมีการบริการจัดการที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เช่น นำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้จัดการ การบริการนักศึกษาในส่วนต่าง ๆ
- การให้ข้อมูลและตอบปัญหา กับนักศึกษาควรมีการให้บริการที่ดี รวดเร็วและทันการณ์ ตรงเวลา ชัดแจ้ง กระชับ ไม่ผิดพลาด การแก้ปัญหารวดเร็ว ให้นักศึกษาเข้าถึงได้สะดวก ใช้ง่าย และทั่วถึงกับนักศึกษาที่อยู่ห่างไกล
- การบริการต้องมีคุณภาพ รอบด้าน และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง มีการแนะแนวด้านการเรียนแก่นักศึกษาในชุดวิชาต่าง ๆ
- การบริการแบบ face to face ควรมีเพิ่มขึ้น
- การบริการแบบ One stop service เบ็ดเสร็จในจุดเดียว
- ตัวระบบอินเทอร์เน็ตต้องรวดเร็ว
- ควรสนับสนุนทั้งผู้สอนและผู้เรียน ให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้ อย่าคิดเพียงเขามีข้อจำกัด แต่ให้คิดว่าจะทำอย่างไรให้ข้อจำกัดเหล่านั้นหมดไป
- เพิ่มช่องทางบริการ และพัฒนาบุคคลที่ให้บริการ

3. การศึกษาการใช้ประโยชน์ ของ มสธ.

โดยประโยชน์ของการศึกษาระบบเปิดของ มสธ. ซึ่งเป็นระบบการศึกษาทางไกลและการศึกษาระบบเปิดในสถานการณ์หรือสังคมปัจจุบัน พบว่า เป็นระบบที่เอื้อประโยชน์ในการให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนทุกเพศ ทุกวัย จากเดิมที่กลุ่มคนบางกลุ่มไม่มีวุฒิการศึกษา แต่ปัจจุบัน ให้นักศึกษาที่เรียนนอกระบบกลับมาสู่ในระบบ สามารถเรียนหลักสูตรอื่นควบคู่ไปด้วยได้ ผู้เรียนสามารถเรียนไปด้วย ทำงานไปด้วย เวลาเรียนสามารถยืดหยุ่นตามลักษณะของผู้เรียน เรียนได้ทุกที่ ไม่ต้องเดินทางมาที่มหาวิทยาลัย ระบบการศึกษาทางไกลของ มสธ. ได้ยกระดับคุณภาพชีวิตประชากร มีการพัฒนาคนได้จำนวนมากพร้อมกัน ได้รับการยอมรับ/ความมั่นใจในระบบเปิดของผู้เรียน มีศักดิ์และสิทธิเทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยอื่นทุกประการ ด้านค่าใช้จ่าย โดยรวมมีราคาค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าสถาบันอื่น

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย

การเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย พบว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดชั้นนำของโลก คณะผู้วิจัยประมวลข้อค้นพบที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นของบัณฑิต และคณาจารย์ การสัมมนาวิพากษ์ของผู้บริหาร เพื่อนำมาสังเคราะห์และนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาระบบเปิดของประเทศไทย ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ด้านการบริหารจัดการโครงสร้างมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีการบริหารจัดการตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาก่อตั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยได้ใช้โครงสร้างการบริหารและการแบ่งส่วนราชการภายในตั้งแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยจนถึงปัจจุบัน โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการหลัก คือ ฝ่ายบริหารสาขาวิชา และหน่วยงานสนับสนุน โดยอำนาจการบริหารจัดการและการตัดสินใจ มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ฝ่ายบริหารเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้ขยายการดำเนินงานของหน่วยงานย่อยเพิ่มขึ้น และมีการดำเนินงานในส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้น

การสร้างความสำเร็จในระบบเปิดให้กับผู้เรียน เช่น การปฐมนิเทศ ตลอดจนการประเมินผล จุดยืนของการบริการควรมีการสร้างความเป็นธรรม เปิดโอกาส ปรึกษา ให้โอกาส เรียนรู้ ตามอัธยาศัย เรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาระบบเปิด ให้โอกาสคนทุกคน มหาวิทยาลัยมีปรัชญาที่ชัดเจน การดำเนินการชัดเจน การสร้างตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับปรัชญา มาตรฐานการศึกษาอยู่ในระดับที่ได้รับการยอมรับ สร้างคน ใช้ความรู้ไปประกอบอาชีพ มีการลงทุนเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้เขียน การบริหารที่ได้มูลค่า สร้างภาพลักษณ์ คุณค่านิยม ของมหาวิทยาลัยที่จะเกิดขึ้น กระบวนการจัดการ การกระจายส่วนรับผิดชอบไม่ควรรวมในที่ ๆ เดียว การปรับโครงสร้าง ที่ต้องเพิ่ม บางอย่างต้องตัด

ด้านหลักสูตร ผู้สอน แนวทางการพัฒนา ให้มองในเชิงระบบตั้งแต่ต้นจนจบ สิ่งสำคัญคือ เนื้อหา ช่องทาง ที่เหมาะสมกับผู้เรียนต้องการหรือไม่ มีการประเมินผู้เรียน แนวทางการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการยาวนานทำให้เสียโอกาส การทำ focus group ก็เพียงพอ ไม่ต้องทำวิจัยหลักสูตร มีความยืดหยุ่นเป็นสหวิทยาการมากขึ้น สามารถควมรวมหลักสูตร เรียนควบ 2 ปริญญา เช่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ แบบต่างประเทศ เนื้อหาวิชาต้องมีความเข้าใจง่าย หลักสูตรระดับมหาบัณฑิตมีความต้องการหลากหลาย อัตราค่าลงทะเบียนที่แตกต่างกัน และจัดตามความต้องการของตลาด มีระบบคนต่อคิวเขียนหน่วยเมื่อผู้เขียนไม่สามารถเขียนได้เพื่อให้เอกสารเสร็จตามเวลา

ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ ข้อจำกัดของมิติเวลา สื่อที่ใช้ได้ดีในช่วงหนึ่ง ผลิตสื่อให้มีความเข้าใจมากกว่าสื่อที่อ่าน ปรับปรุงสื่อให้ทันสมัย นักศึกษาส่วนมากต้องการเอกสารเนื้อหาสรุปการบริการ การเข้าถึงนักศึกษา มีการเตรียมการระบบสารสนเทศสำหรับอนาคต พัฒนาระบบฐานข้อมูล และใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน การมีปฏิสัมพันธ์แบบ 2 ทาง ต้องพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถด้านไอที มีทีมพัฒนาที่สามารถสนับสนุนได้ทุกด้าน การขับเคลื่อนได้ด้วยบุคลากรของมหาวิทยาลัยเอง

4. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย ผลการวิจัยมีประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำมาอภิปราย ดังนี้

4.1 ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ และบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เกี่ยวกับจุดแข็ง ศักยภาพ และการใช้ประโยชน์การศึกษาระบบเปิด

จุดแข็งและจุดอ่อน

(1) ด้านการบริการการศึกษา จุดแข็ง คือ มีการจัดบริการการศึกษาที่มีมาตรฐาน มีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักและจัดให้มีสื่อเสริมทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างเหมาะสม และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนทั่วประเทศ จุดอ่อน คือ การส่งเอกสารการสอนล่าช้า มีข้อจำกัดในการลงทะเบียน การบริการการศึกษาและการจัดสอนเสริม

(2) ด้านการบริหารหลักสูตร จุดแข็ง คือ มีการบริหารหลักสูตรอย่างมีมาตรฐาน และมีเอกสารการสอนที่มีคุณภาพและจัดให้มีการเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้มีการปรับเนื้อหาให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา และมีการพัฒนาแหล่งการศึกษาระบบเปิดและจัดการเรียนการสอนผ่านบทเรียนออนไลน์สาธารณะ (MOOCs) จุดอ่อน คือ เนื้อหาชุดวิชาในสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ทันสมัย เนื่องจากต้องใช้เวลาในการผลิต บางชุดวิชามีเนื้อหามากเกินไป และแบบฝึกปฏิบัติไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของชุดวิชา

(3) ด้านการจัดการเรียนการสอน จุดแข็ง คือ เอกสารการสอนมีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นสื่อหลักที่ใช้ มีการสอนเสริมผ่านดาวเทียม และสอนเสริมออนไลน์ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน และเพื่อนนักศึกษา จุดอ่อน คือ ข้อจำกัดในการรับข้อมูลข่าวสาร การจัดอาจารย์และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดอุปกรณ์ที่ใช้กับสื่อ เป็นต้น

(4) ด้านสื่อการเรียนการสอน จุดแข็ง คือ มีสื่อสิ่งพิมพ์หรือเอกสารการสอนเป็นสื่อหลัก และจัดสื่อเสริมโดยเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจัดว่าทันสมัยและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาผ่านแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ใช้และเข้าถึงได้ แนวทางการจัดทำสื่อเห็นชอบร่วมกันที่จะทำสื่อในรูปแบบของ Open Educational Resources (OER) จุดอ่อน คือ มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อบางชนิด โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ยังมีข้อจำกัด

(5) ด้านการวัดและประเมินผล จุดแข็ง คือ การอำนวยความสะดวกในการจัดสถานที่สอบออนไลน์ และการวัดและประเมินผลการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา จุดอ่อน คือ บางชุดวิชาไม่มีคะแนนเก็บ ข้อสอบยาก และขาดการแนะแนวการเตรียมสอบ

(6) ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จุดแข็ง คือ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้ใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา รวมทั้งสามารถนำวุฒิการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

4.2 แนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เพื่อให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีระบบการบริหารจัดการ และระบบการศึกษาทางไกล เป็นระบบที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และปรับตัวภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญ คือ

1) การกระจายอำนาจสู่หน่วยงานมากขึ้น โดยเฉพาะโครงสร้างการบริหารงานของหน่วยงาน การปรับปรุงระเบียบเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งทรัพยากรบุคคล การเงิน วัสดุ ระเบียบเพื่อสร้างการลงทุนและรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

2) การพัฒนาหลักสูตร ควรเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่น และสามารถตอบสนองผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ควรคำนึงถึงการขยายการฝึกอบรมเพื่อสนองต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น ในด้านการพัฒนาและบริหารหลักสูตรนั้น ควรทบทวนการผลิตชุดวิชาให้มีจำนวนหน่วยกิตที่น้อยลง เช่น จาก 6 หน่วยกิต เหลือ 3 หน่วยกิต เพื่อให้เนื้อหาและชุดวิชาสั้นลง และเอื้ออำนวยต่อการเทียบโอนหน่วยกิต

3) การบริการวิชาการแก่นักศึกษาและการสนับสนุนผู้เรียน ควรให้มีช่องทางการให้บริการวิชาการและสนับสนุนผู้เรียนที่สำคัญคือ ให้มีระบบการปฏิสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น ชุมชน การเรียนรู้ออนไลน์ ชมรมนักศึกษา การพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักศึกษา การตอบคำถามและปัญหาต่างๆทางโทรศัพท์และทางออนไลน์ เป็นต้น

4.3 การเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาาระบบเปิดของประเทศไทย ได้ข้อสรุปว่า แนวทางที่จะพัฒนาการศึกษาของไทยในปัจจุบัน และการวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาในอนาคตของไทย ควรมีการพัฒนาที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ สอดคล้องกับความเป็นไทยในบริบทโลก ถ้าจะมาวิเคราะห์นโยบายการศึกษาไทย จะพบว่ามีการกำหนดไว้ในเอกสารของทางราชการหลายแห่ง แหล่งที่สำคัญมี 4 แหล่ง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. 2536 :379-381) นโยบายสมัยดั้งเดิมของไทยเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ยังไม่มีระบบโรงเรียน การศึกษาสมัยใหม่เริ่มในรัชกาลที่ 5 เน้นผลิตกำลังคนเข้ารับราชการ นโยบายการศึกษาสมัยเริ่มการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น มีการเน้นพื้นฐานการเป็นพลเมืองดี การเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตย ในช่วงยุคสงครามโลกเน้นความเป็นชาตินิยม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นการขยายตัวของการศึกษา ในทุกระดับ ในสมัยประชาธิปไตยเปลี่ยนชื่อโครงการศึกษามาเป็นแผนการศึกษาชาติและมีการกำหนดนโยบายการศึกษาในรัฐธรรมนูญและนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร จนกระทั่งนโยบายการศึกษาสมัยพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ กำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการขยายการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา และเมื่อพิจารณานัยแห่งเจตนารมณ์บางมาตราในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แสดงเจตจำนงของรัฐและรัฐบาลอย่างชัดเจนในเรื่องนโยบายการศึกษาของไทย โดยให้มีการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งถ้าวิเคราะห์องค์ประกอบของนโยบายการศึกษานี้ ตามแนวทางทั้ง 4 ลักษณะ ตามโครงสร้างและกระบวนการ คือ 1. นโยบายในฐานะแม่บทของการบริหาร 2. นโยบายในฐานะส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษา 3. นโยบายในฐานะเป็นกรอบของการปฏิบัติ และ 4. นโยบายในฐานะเป็นกระบวนการ ดังนั้นจะเห็นได้ชัดเจน ว่านโยบายการศึกษามีความชัดเจนเป็นแม่บทของการบริหาร ครอบคลุมหน่วยงานทุกระดับ เป็นแม่บทของการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และยังมีการกำหนดเงื่อนไขของระยะเวลาที่ปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีการปรับตามความเหมาะสมว่าควรเร่งพัฒนาคนอย่างไร ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบันฉบับที่ 10 ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงพัฒนาการศึกษาให้ทันยุคทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และนโยบายในฐานะที่เป็นกรอบของการปฏิบัติ คือ มีทั้งแนวทางปฏิบัติและกฎเกณฑ์ปรากฏชัดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ส่วนในฐานะของกระบวนการ ก็คือ เมื่อมีการกำหนดนโยบาย ก็ต้องมีการนำไปปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติก็ต้องมีการประเมินผล และนำผลย้อนกลับมาพิจารณาตัดสินว่า นโยบายควรมีผลวัด ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิก และการศึกษาระบบเปิดเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (มาตรา 7) (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาฯ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

4.4 การสังเคราะห์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดในอาเซียน

จากการประชุมร่วมกันของนักวิจัย OU5 เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2560 ยังพบความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อการเปิดสิทธิ์ให้เข้าใช้ความรู้ต่อสาธารณะ แนวคิดที่จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันปรับเปลี่ยนระบบการคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ใหม่มหาวิทยาลัย ให้องค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตและชุมชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณะและเกิดประโยชน์ต่อสังคมระยะยาว ช่วงปีงบประมาณ 2556 สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ซึ่งเดิมได้มีการแบ่งแยกมหาวิทยาลัยตามพื้นที่ (Area Base) และได้ใช้งบประมาณส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยนำความรู้สู่สาธารณะ และคาดหวังให้สาธารณะความรู้ที่ได้มานั้นจะแลกเปลี่ยนแบ่งปันระหว่างมหาวิทยาลัย หรือมีผู้เรียนอย่างไร อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนว่าจะปฏิบัติตามนโยบายจะใช้แรงจูงใจและการขับเคลื่อนที่เกิดจากการดำเนินการการแบ่งปันร่วมกัน (เครือข่ายเพื่อพัฒนาการอุดมศึกษา, 2556) ดังนั้นแนวคิดที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ต้องมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายอาเซียนด้วยความเป็นอิสระ เคารพสิทธิ เชื้อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกันโดยต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจในกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายซึ่งต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายการศึกษาขระบบเปิดควรพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน (ธนา ประมุขกุล, 2544) ในการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นว่า การศึกษาระบบเปิดในอาเซียนยังไม่ใช่การศึกษาระบบเปิดที่แท้จริง เพราะการศึกษาระบบเปิด จะต้องเป็นแหล่งความรู้ที่นักวิชาการได้เผยแพร่ให้เป็นแหล่งความรู้ของมวลมนุษยชาติ เป็นการหว่านปัญญา และเป็นการสอนแบบใหม่ที่นักวิชาการและผู้เรียนรู้ สร้าง ปรับแต่ง ความรู้ และเรียนรู้ทำความเข้าใจร่วมกัน (McGreal, 2013) (Wang C. and Zhao G., 2011) ดังภาคผนวก ฉ เรื่อง CAPITALIZING OPEN EDUCATION IN ASEAN

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ คือ การนำปัจจัยสนับสนุนที่ก่อให้เกิดการจุดแข็งและศักยภาพของระบบการศึกษาระบบเปิด คือ การจัดการและการบริหารเชิงระบบ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ การศึกษาเปรียบเทียบสมรรถนะของ มสธ. กับมหาวิทยาลัยเปิดในกลุ่มประเทศอาเซียน